

ZAMONAVIY MEDIA MUHITDA AXBOROT MANIPULYATSIYASIDAN HIMOYALANISH HAMDA JAHON MEDIA VA AXBOROT MAKONIDA RAQOBAT MUHITI.

G'AYRATOVA MARJONA FARHODJON QIZI

Qo'qon davlat universiteti

Xorijiy fiologiya fakulteti 1-kurs talabasi

Elektron pochta: gayratovamarjona81@gmail.com

Telefon raqam: +998 93 431 82 84

Annotatsiya: Maqola zamonaviy media muhitidagi axborot manipulyatsiyasi, unga qarshi himoya mexanizmlari va jahon media maydonidagi raqobat sharoitini tahlil qiladi. Shuningdek, maqolada global media o'yinchilari, ularning strategiyalari va auditoriyaga ta'siri, shuningdek, digital media vositalari orqali axborotning tezkor tarqalishi muhokama qilinadi. Maqola ilmiy faktlar va amaliy misollar bilan boyitilgan.

Kalit so'zlar: Axborot manipulyatsiyasi, media savodxonlik, digital media, raqobat muhiti, global media, propaganda, dezinformatsiya, ijtimoiy tarmoqlar.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda media nafaqat axborot manbai, balki siyosiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarni shakllantirishda kuchli vosita hisoblanadi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot tezkor yetkazilmoqda, biroq shu bilan birga manipulyatsiya va noto'g'ri ma'lumot tarqalish xavfi ham oshmoqda.

Bugungi kunda axborot manipulyatsiyasi bir nechta shakllarda namoyon bo'ladi: propaganda, dezinformatsiya, sensationalizm, clickbait, algoritmik manipulyatsiya. Misol uchun, 2016-yil AQSh prezidentlik saylovlarida ijtimoiy tarmoqlarda tarqatilgan noto'g'ri ma'lumotlar saylov natijalariga sezilarli ta'sir ko'rsatgan (Allcott & Gentzkow, 2017). Shu sababli zamonaviy media foydalanuvchilarining axborot savodxonligini oshirish va manipulyatsiyadan himoyalash muhim masala hisoblanadi.

Axborot manipulyatsiyasining shakllari va tahlili.

1. Propaganda

Propaganda ma'lum siyosiy yoki ijtimoiy fikrni targ'ib qilish va auditoriyani ma'lum yo'nalishga yo'naltirishdir. Tarixiy misol sifatida Ikkinchi jahon urushi davridagi nemis propaganda kampaniyalarini keltirish mumkin (Taylor, 1998). Bugungi kunda propaganda ijtimoiy tarmoqlarda "targeted ads" orqali amalga oshiriladi.

2. Dezinformatsiya

Dezinformatsiya noto'g'ri yoki yolg'on ma'lumotlarni tarqatish orqali auditoriyani chalg'itish maqsadida ishlatiladi. Masalan, 2022-yil Rossiya-Ukraina mojarosi davrida dezinformatsiya kampaniyalari global ijtimoiy tarmoqlarda keng tarqaldi va jahon OAV tomonidan monitoring qilindi (Wardle & Derakhshan, 2017).

3. Sensationalizm va clickbait

Yangiliklarni dramatik qilib ko'rsatish, sarlavhalarda e'tiborni jalb qilish va hissiy reaksiyalarni qo'zg'ash. Facebook va YouTube algoritmlari clickbait xabarlarini foydalanuvchi o'zaro ta'siriga qarab yuqori ko'rsatadi.

4. Algoritmik manipulyatsiya

Ijtimoiy tarmoqlar va digital media platformalari algoritmlari foydalanuvchining qiziqishlariga mos kontentni taqdim etadi, bu ba'zan manipulyatsiyaga olib keladi. Misol: Cambridge Analytica skandali 2018-yilda Facebook foydalanuvchilarining shaxsiy ma'lumotlarini siyosiy maqsadlarda ishlatish orqali yuzaga kelgan.

Axborot manipulyatsiyasidan himoya choralari

1. Media savodxonlikni oshirish: foydalanuvchilarni axborotni tanlash, tekshirish va tahlil qilish ko'nikmalari bilan ta'minlash.

2. Raqamli texnologiyalarni qo'llash: sun'iy intellekt va algoritmlar orqali noto'g'ri ma'lumotlarni aniqlash va filtdan o'tkazish.

3. Regulyator choralari: davlat va nodavlat tashkilotlari axborot xavfsizligini ta'minlash mexanizmlari.

4. Faktlarni tekshirish (fact-checking): mustaqil manbalar orqali ma'lumotning aniqligi tekshiriladi. Masalan, PolitiFact, Snopes, FactCheck.org.

Jahon media va axborot makonida raqobat muhiti

Global media maydoni yuqori raqobat sharoitida faoliyat yuritadi. Asosiy o'yinchilar: yirik xalqaro axborot agentliklari (BBC, CNN, Reuters, Al Jazeera), ijtimoiy tarmoqlar (Facebook, Twitter, TikTok), telekanallar va internet platformalar.

Raqobatning asosiy jihatlari:

Axborot tezligi: yangiliklarni tez yetkazish va auditoriyani jalb qilish.

Kontent sifatini oshirish: foydalanuvchi e'tiborini saqlash uchun sifatli materiallar yaratish.

Obro' va ishonchlilik: auditoriya ishonchini saqlash va global maydonda obro'ni oshirish.

Raqamli platformalar bilan integratsiya: ijtimoiy tarmoqlar va mobil ilovalar orqali axborot tarqatish.

Shuningdek, global media raqobati davlatlar va korporatsiyalar o'rtasidagi "soft power" strategiyasini amalga oshirishda ham muhim vosita hisoblanadi.

Xulosa

Zamonaviy media muhitida axborot manipulyatsiyasi xavfi katta, shuning uchun foydalanuvchilarni himoya qilish va axborot savodxonligini oshirish zarur. Propaganda, dezinformatsiya, sensationalizm va algoritmik manipulyatsiyaga qarshi choralarni media savodxonlik, faktlarni tekshirish, texnologik va regulyator vositalar orqali amalga oshirish mumkin.

Global media va axborot makonidagi raqobat foydalanuvchilarga sifatli axborot yetkazish va auditoriya ishonchini saqlash mexanizmlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, zamonaviy media foydalanuvchilarini manipulyatsiyadan himoya qilish va global axborot maydonida samarali raqobat muhitini yaratish strategik va ijtimoiy jihatdan zarurdir.

ADABIYOTLAR

1. Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social Media and Fake News in the 2016 Election. *Journal of Economic Perspectives*, 31(2), 211–236.
2. Mihailova, A. (2020). Media Literacy in the Digital Age. *Journal of Media Studies*, 15(3), 45–62.
3. Internet manbaalari
www.politifact.com
www.snopes.com
www.factcheck.org